

La memòria cartogràfica de la Guerra Civil espanyola: els mapes de la guerra a la Cartoteca de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB)

[\[Versión castellana\]](#)

MARTA GIL

Responsable de la Cartoteca General

Universitat Autònoma de Barcelona

marta.gil@uab.cat

Opcions

Imprimir

Recomanar

Citació

Estadístiques

Metadades

Similars

Resum [\[Abstract\]](#) [\[Resumen\]](#)

S'exposa la importància de la cartografia realitzada en el decurs de conflictes bèl·lics com a documentació històrica i font d'informació d'aquests fets. S'exemplifica el cas de la Guerra Civil espanyola a través de la col·lecció digital [Mapes de la Guerra Civil espanyola \(1936-1939\)](#) de la Cartoteca de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'exposició virtual amb el mateix nom. Aquests dos recursos permeten realitzar un seguiment complet del que va significar la producció cartogràfica durant la guerra, complementant els coneixements dels aspectes militars i tècnics del conflicte i i al mateix temps ofereixen documentació susceptible de ser utilitzada en investigacions dedicades a d'altres àmbits de la Guerra Civil.

1 Introducció

La cartografia forma part de la memòria dels espais i dels territoris. Els llocs de la memòria estan fixats en els mapes abans de convertir-s'hi. Serà a posteriori quan aquesta representació d'un espai físic rebrà un significat històric i emocional, i passarà a ser una font d'informació sobre els fets que s'hi van desenvolupar. Però els mapes, a més d'instruments d'accés al coneixement passat i present d'aquests escenaris, també són documents sobre els que s'han planificat i s'han pres decisions de futur, opcions que, dutes a terme o no, evidencien una sèrie de realitats del moment.

Aquest és el cas de la cartografia realitzada durant la Guerra Civil espanyola per ambdós bàndols contendents. Els mapes elaborats durant aquest conflicte mostren diversos aspectes de l'Espanya dels anys 30: el territorial, que descriu la geografia de les diferents zones cartografiades; el cultural i tècnic, que manifesta les mancances existents en aquests camps i constituint, paradoxalment, un dels moments més importants de la història de la cartografia espanyola; i també el militar, que forma part de l'estratègia i la tàctica dutes a terme pels exèrcits implicats durant el conflicte.

2 Cartografia i guerres: memòria de conflictes

Conèixer el territori on s'ha de desenvolupar un conflicte bèl·lic ha estat una necessitat vital en qualsevol època i l'ús sistemàtic de mapes en aquestes situacions així ho confirma. Si ens cenym només a Catalunya, podríem trobar exemples d'aquesta afirmació a la Guerra dels Segadors (1640–1652), la Guerra de Successió espanyola (1702–1715), la Guerra del Francès (1808–1814) o les tres Guerres Carlines (1833–1839, 1846–1849, 1872–1876) (Galera, 2000, p. 123), per citar alguns esdeveniments propers.

Quina ha estat la raó històrica d'aquest interès militar per la documentació cartogràfica? En un treball sobre els cartògrafs francesos durant la Guerra del Francès, l'autora d'un dels capítols afirmava que "cartografiar un país es una forma de poseerlo" (Villèle, 2008, p. 23). Aquest és, en tot cas, l'objectiu final, quan parlem de guerres. Des d'un punt de vista més pràctic, els mapes eren una eina que permetia prendre decisions més acurades i millor planificades a l'hora de traslladar tropes, realitzar moviments estratègics o conèixer les possibles defenses de l'enemic. La representació del relleu, de les vies de comunicació o dels nuclis de població es convertia així en una informació important en el moment d'avaluar quines eren les opcions disponibles. Si utilitzem termes actuals, disposar d'una bona cartografia en un conflicte bèl·lic suposava un avantatge competitiu. Si els instruments i les tècniques han evolucionat, el concepte i la necessitat es mantenen. Els GPS i la cartografia digital han substituït les minuts i els mapes impresos, però la finalitat és la mateixa: obtenir la millor informació geogràfica possible.

3 La cartografia de la Guerra Civil espanyola

Les reflexions plasmades en els apartats previs són totalment aplicables a un dels conflictes bèl·lics que més passions a suscitat: la Guerra Civil espanyola. La producció cartogràfica d'aquest període va lligada a la situació general de desenvolupament científic i tècnic d'Espanya. L'historiador Gabriel Cardona a la seva *Historia militar de una guerra civil* ens ofereix afirmacions tan contundents com aquesta: "El Ejército español era una organización atrasada porque correspondía a un país marginado en la Europa que se desarrolló a partir del siglo XVII. En España no había técnica militar, porque tampoco había técnica a secas" (Cardona, 2006, p. 21). Aquesta és una de les explicacions que ens permeten entendre per què, en començar la guerra, els dos bàndols es van trobar amb una cartografia moltes vegades obsoleta. Les sèries modernes que havia de cobrir l'Estat espanyol estaven a mig fer i majoritàriament no servien els propòsits militars. Part de l'ajuda estrangera que va rebre el bàndol rebel va consistir precisament en mapes (per part dels alemanys) i cartògrafs (per part dels italians).

A mida que el conflicte avançava, l'esforç de producció cartogràfica s'anava fent més important. L'existència simultània de mapes ben editats i a color al costat d'altres que eren poc més que esbossos o croquis, moltes vegades inacabats, ens permeten fer-nos una idea de la diversitat de recursos i de mancances amb que es trobaven els cartògrafs militars. Des d'aquest punt de vista, la cartografia de la guerra es converteix també en una radiografia del desenvolupament dels fets militars: evidencien, per exemple, les operacions ben planificades (tot i que això no fos sempre sinònim d'èxit) i aquelles "improvisades" per les circumstàncies del moment.

Cal tenir present, però, que els mapes destinats a servir de suport a accions bèl·liques sovint desapareixen durant el mateix conflicte o pateixen greus destrosses. La seva localització també es dificulta, com és el cas de la cartografia de la Guerra Civil espanyola, en què trobem diverses col·leccions (més o menys àmplies i de les quals no sempre es té notícia) disseminades en diferents institucions. D'aquí la importància de la seva difusió per tal de poder oferir un panorama general i complet del que van significar els mapes de la guerra.

4 Els mapes de la Guerra Civil de la Cartoteca UAB

4.1 Origen de la col·lecció

L'any 2007 la Cartoteca de l'[Institut Cartogràfic de Catalunya](#) organitzà una exposició sobre els mapes de la Guerra Civil pertanyents al seu fons. L'exposició s'emmarcava en la recerca duta a terme pel [Grup d'Estudis d'Història de la Cartografia](#) de la Universitat de Barcelona. A partir d'aquesta iniciativa i gràcies a la informació proporcionada pel corresponent catàleg, l'any 2008 la [Cartoteca de la Universitat Autònoma de Barcelona](#) (UAB) es va plantejar la possible localització de cartografia d'aquest període entre les seves col·leccions. La Cartoteca UAB va començar a formar-se a principis dels anys 70 en base, moltes vegades, a donacions de professors i investigadors. No era inversemblant, per tant, pensar que es pogués trobar material d'aquesta època. La recerca va donar els seus fruits i, d'entre els més de 40.000 fulls de mapes del seu fons, van ser localitzats i documentats aquells editats entre el 1936 i el 1939. Aquest conjunt de mapes ofería una mostra no exhaustiva, però sí força representativa de la producció cartogràfica durant la Guerra Civil. No es tractava d'endegar una iniciativa amb vistes a incrementar aquest fons, l'objectiu era fer visible un conjunt de cartografia de caràcter patrimonial que d'altra manera hagués quedat "oculta" entre les

sèries generals. El plantejament ha estat i és el d'una col·lecció tancada que serveixi de complement a d'altres col·leccions ubicades a centres que sí responen a objectius patrimonials.

La creació d'una col·lecció temàtica suposava, a més, una novetat dins l'estructura del fons de la Cartoteca. No obstant això, obria una opció no treballada fins el moment en la missió del servei com a centre encarregat de recollir la documentació cartogràfica de suport a la docència i la recerca i en la seva visió com a subministrador de recursos per a l'aprenentatge i la investigació.¹ L'ús majoritari dels seus fons és el destinat al treball de l'alumnat dels àmbits de geografia, ciències ambientals, prehistòria o geologia. Una col·lecció d'aquest tipus va semblar una bona oportunitat per aproximar el servei al professorat d'història contemporània amb un tema que aglutina força investigacions, connectant, a més, amb un dels eixos estratègics del Servei de Biblioteques de la UAB: facilitar i personalitzar l'accés a la informació tot consolidant l'ús del dipòsit institucional com a punt de referència per a l'emmagatzematge i consulta del material documental. Un altre dels eixos, el comunicatiu, basat en la visibilitat dels serveis i l'aportació de la universitat a la societat, quedava també àmpliament representat: els usuaris potencials d'un recurs sobre la Guerra Civil s'estenen a la societat en general.²

De manera que, constituïda la col·lecció, la digitalització dels fulls que la componen va semblar la millor manera de fer-la accessible (els formats dels materials cartogràfics sempre dificulten la seva consulta i reproducció) i també la millor opció de preservar uns documents que, en alguns casos, es trobaven en un estat de conservació no gaire adequat, seguint les indicacions del propi pla de la col·lecció del servei.³ De col·leccions patrimonials de mapes digitalitzats se'n poden trobar abastament a la xarxa. La majoria d'elles corresponen a col·leccions de mapes antics agrupats per períodes cronològics i/o àrees geogràfiques: els [Fondos cartográficos del IGN. España S.XVI.XIX](#); les diferents col·leccions cartogràfiques recollides a la [Memòria Digital de Catalunya](#); el volum ingent de material que es pot trobar a [Europeana](#) o el portal que recopila els fons de diverses institucions nord-americanes creat sota els auspicis d'un col·leccionista privat, [David Rumsey](#), en són alguns exemples. Per afinitat temàtica i conceptual, però, resultava més propera l'organització del fons patrimonial que oferia la Cartoteca de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. A la seva Cartoteca digital, es poden trobar dues col·leccions similars a la dels mapes de la Guerra Civil: les [Edicions de guerra del MTN 1:50 000 \(1936–1939\)](#) i l'anomenat [Fons Monés](#), un conjunt de documentació cartogràfica generada durant el conflicte per la secció de cartografia del Corpo Truppe Volontarie italià. El menor volum de la col·lecció de la UAB no permetia realitzar diferenciacions d'aquest tipus i el conjunt de la documentació va quedar agrupada sota una única denominació.

Així, es va crear al [Dipòsit Digital de Documents](#) de la Universitat Autònoma de Barcelona (el dipòsit institucional de la universitat) la col·lecció [Mapes de la Guerra Civil Espanyola \(1936–1939\)](#), formada per vuitanta-tres fulls de mapes, corresponents a nou sèries cartogràfiques.

4.2 Descripció de les sèries

Les sèries digitalitzades es poden agrupar, temàticament, en dos grans blocs: la cartografia militar i la que podríem qualificar de turística.

La cartografia militar realitzada durant el conflicte va ser de dos tipus: topogràfica (informació sobre el relleu) i itinerària (informació sobre vies de comunicació). En els fons de la Cartoteca hi trobem documentació significativa d'ambdues tipologies. De la sèrie que va tenir una major producció i difusió, el [Mapa Topográfico 1:50 000](#), es van digitalitzar cinquanta-un fulls, publicats entre el 1936 i el 1939, amb exemples editats tant pels republicans com pels franquistes (i el Corpo Truppe Volontarie italià). La col·lecció en paper, però, és una mica més extensa, ja que no es van digitalitzar aquells fulls que es trobaven prèviament disponibles en d'altres col·leccions accessibles en línia. L'altra sèrie topogràfica és la del [Mapa de mando 1:100 000](#), de la qual només es disposa de dos fulls. No obstant això, aquests dos fulls gaudeixen d'una importància especial: corresponen a la zona de la Batalla de l'Ebre i van ser editats durant el desenvolupament de la mateixa (en concret, l'octubre de 1938) per l'exèrcit republicà.

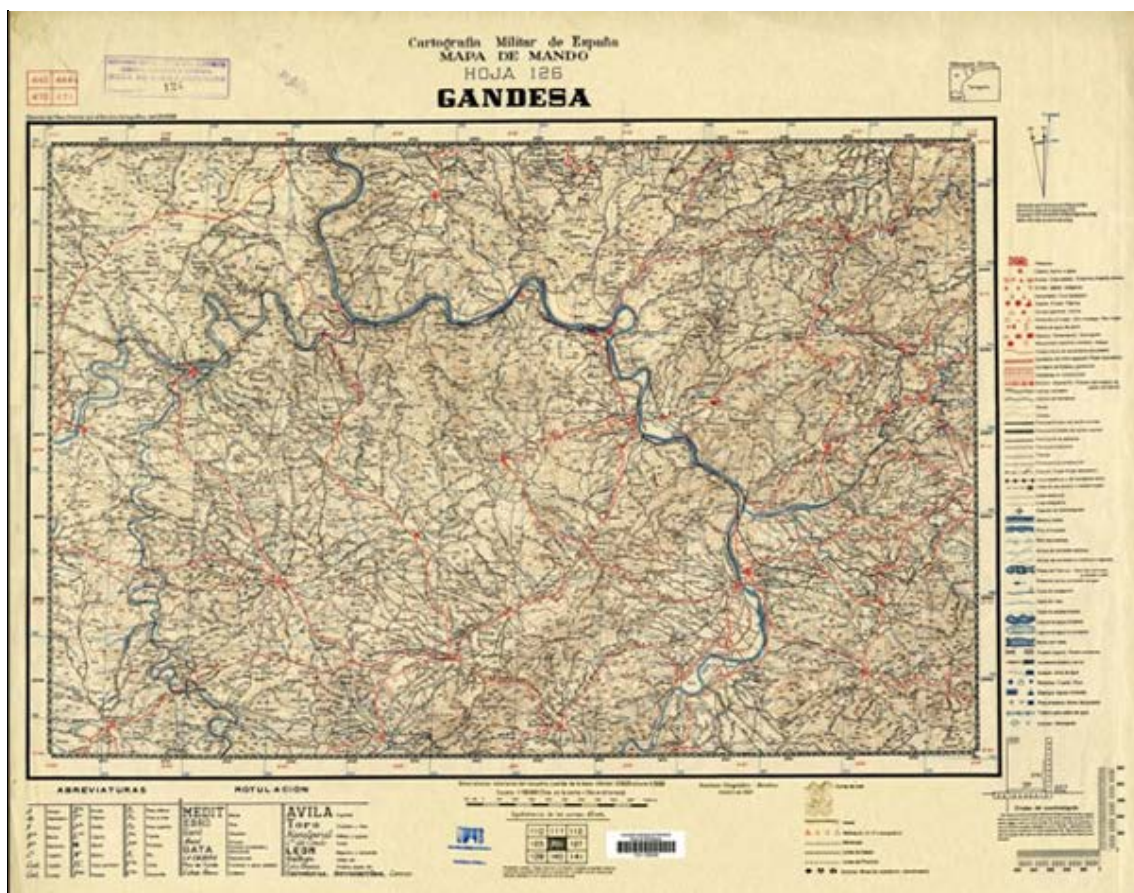

Figura 1. *Mapa de mando*, full republicà de Gadesa, d'octubre de 1938

Pel que fa a la cartografia itinerària, trobem una major diversitat de sèries, amb un número aproximat de quatre o cinc fulls per a cadascuna d'elles. Les escales d'aquest tipus de mapes es troben entre 1 : 200 000 i 1 : 400 000. Les sèries a 1:400 000 corresponen a la [Guía militar de carreteras](#) (amb un full republicà i quatre franquistes), el [Mapa general de carreteras de España](#) (quatre fulls republicans) i les edicions especials de [mapes provincials](#) que l'exèrcit republicà va realitzar d'una sèrie de mapes provincials ja editats el 1935 pel Ministerio de Obras Pùblicas. A la Cartoteca trobem els de les províncies d'Alacant, València, Terol, Tarragona i Girona.

Dues són les sèries a 1:200 000, d'interès no tan pel volum de fulls que contenen si no per qui les va editar. En el cas del [Mapa militar itinerario de España 1:200 000](#), tres dels quatre fulls que l'integren mostren les diferents procedències i edicions que coexistien en aquell moment: un mapa del 1890, amb l'addició d'informació del 1937 pel que fa a les vies de comunicació; una de les poques edicions que es conserven de l'exèrcit republicà fet en temps de guerra i una versió de l'exèrcit franquista del *Mapa itinerario*.

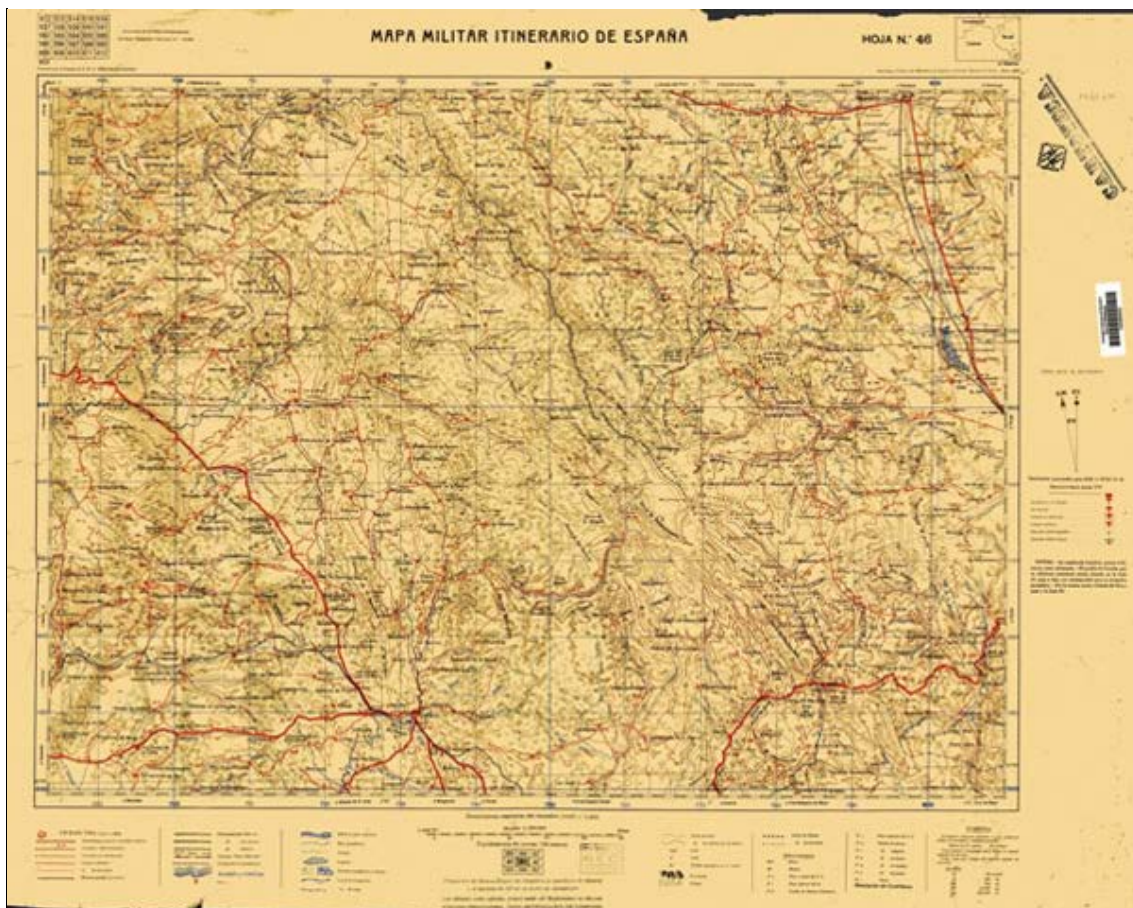

Figura 2. *Mapa militar itinerario*, full republicà de gener de 1939

La segona sèrie itinerària 1:200 000 correspon a uns [mapes de vegueries](#) editats el 1937 per la Conselleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya, organisme de curta vida: creat l'agost de 1936, va desaparèixer amb els fets de maig del 1937. Curiosament, la Guerra Civil va ser l'únic moment en què les vegueries van ser utilitzades com a estructura territorial per part de certs organismes de la Generalitat, adoptant la divisió realitzada per la Ponència de la Divisió Territorial del 1933 (Lluch, 1983, p. xxxii).

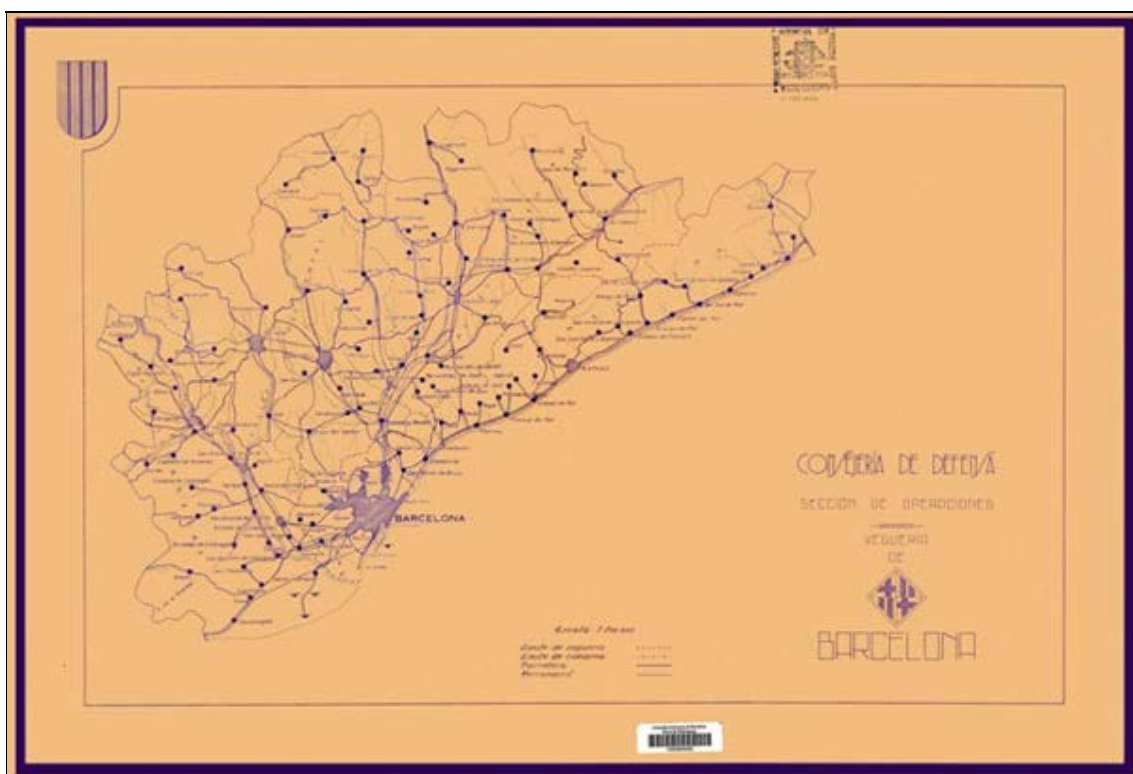

Figura 3. Mapa de la vegueria de Barcelona, editat per la Conselleria de Defensa de la Generalitat el 1937

Durant un moment tan convuls com aquell, constatar la producció d'altre tipus de cartografia de

caire "turístic" va resultar sorprenent. Dos exemples d'aquesta categoria són la [Guía internacional de las carreteras de España y Portugal](#) que es continuava editant i venent a finals de 1936 i el [Mapa turista de España y Portugal](#), editat a París entre els anys 1936 i 1938. De la primera sèrie, la Cartoteca en conserva quatre fulls, mentre que de la segona es disposa del mapa complet en cinc fulls.

4.3 L'exposició virtual

La creació de la col·lecció al dipòsit digital cobria dos dels objectius inicials: preservar un material força fràgil en alguns casos i difondre de manera més fàcil aquest conjunt de documentació. El dipòsit, no obstant això, no era l'eina idònia per mostrar la relació entre guerra i mapes ni, sobretot, per explicar aquest període de la història de la cartografia espanyola. En alguna ocasió, la Cartoteca ja havia elaborat exposicions virtuals amb motiu d'esdeveniments relacionats amb els mapes (és el per exemple del [II Congrés Català de Geografia](#)) i aquest tipus de recurs va semblar una opció apropiada per ampliar i documentar tot un seguit d'informacions d'interès relacionades amb la col·lecció digital. Permetia, a més, fer-ho de manera atractiva i accessible, pràcticament sense limitacions d'espai i amb una qualitat i un nivell de detall en la visualització de les imatges que supera la dels originals. Aquest va ser l'origen i la raó de ser de l'exposició virtual [Mapes de la Guerra Civil \(1936–1939\)](#).

L'assoliment d'aquests propòsits passava per dos punts: la combinació adequada de text i imatge i la interrelació dels aspectes cartogràfics i els militars. Pel que fa al primer, els mapes no es podien concebre com a simples il·lustracions, sinó com a part del contingut expressat gràficament. En el segon, la interrelació era condició indispensable per mostrar la importància de la cartografia en el context bèl·lic i, en conseqüència, dels mapes com a font històrica. Si bé en buscar una referència per a la creació de la col·lecció digital el ventall era prou ampli, trobar un treball elaborat en base a una digitalització prèvia de cartografia no va ser tan fàcil. No obstant això, la Library of Congress, a través de les seves col·leccions de l'[American Memory](#), oferia dues iniciatives molt semblants a la idea que es perseguia amb la nostra exposició: la "[World War II military situation maps](#)" i la "[Civil War maps](#)".⁴ Ambdues col·leccions digitals proporcionen una explicació i contextualització bèl·lica extensa, a la qual cal afegir, en el segon cas, una àmplia proposta docent sobre la Guerra Civil en base a la documentació digitalitzada. L'exposició [Mapes de la Guerra Civil \(1936–1939\)](#) ha seguit aquesta línia, intentant, a més, compilar els recursos relacionats existents a la xarxa.

The image shows a screenshot of a virtual exhibition titled "Mapes de la Guerra Civil 1936-1939". The header features a collage of historical maps and a soldier. Below the title is a navigation menu with six items: "Presentació", "Els mapes durant la Guerra", "La Guerra a través dels mapes", "La Col·lecció UAB i altres", "Per saber-ne més", and "Crèdits i agraïments". The main content area is titled "Els mapes durant la guerra" and contains a sub-section "La cartografia a Espanya abans de la Guerra". The text in this section discusses the state of cartography in Spain before the war, mentioning the Instituto Geográfico (IG) and the Sección Cartográfica de l'Estat Major Central. It notes that the IG produced a 1:50,000 scale map, which was used for military purposes, but it had several drawbacks: it was too large for strategic questions and too small for tactical ones, it lacked a grid, and it was difficult to interpret due to the high level of detail in agricultural areas. Below the text are two images: a sample of a 1:50,000 scale map and a legend titled "Signos convencionales" showing various symbols for terrain, roads, and other features.

Mapes de la Guerra Civil
1936-1939

- Presentació
- Els mapes durant la Guerra
- La Guerra a través dels mapes
- La Col·lecció UAB i altres
- Per saber-ne més
- Crèdits i agraïments

Els mapes durant la guerra

La cartografia a Espanya abans de la Guerra

El juliol del 1936, la cartografia oficial espanyola era produïda per dos organismes, un de caràcter civil, l'Institut Geogràfic (IG), i un altre de militar, la Secció Cartogràfica de l'Estat Major Central. Les reformes militars del govern de la República havien fet que l'IG assumís l'elaboració del mapa topogràfic 1:50 000 i que tota la cartografia militar derivés de l'edició "civil". Aquesta decisió, tenint en compte les característiques del mapa 1:50 000 publicat per l'IG, comportava una sèrie de dificultats a l'hora de cobrir les necessitats d'un mapa d'ús militar. Entre d'altres, les "queixes" dels militars es referien a l'escala inadequada que representava un 1:50 000 (massa gran per a les qüestions estratègiques i massa petita per a les tàctiques); la manca de quadricula quilomètrica o la dificultat d'interpretació de les corbes de nivell a causa de l'excés d'informació referent als cultius que s'hi reflectia als fulls.

Exemple de mapa 1:50 000 editat per l'IG i del tipus d'informació referent als usos del sòl. (Mapa propietat de l'Institut Cartogràfic de Catalunya)

Figura 4. Fragment de l'apartat "Els mapes durant la guerra" de l'exposició virtual

La informació que s'ofereix està estructurada en quatre apartats (al marge de la presentació i els crèdits): "[Els mapes durant la guerra](#)", "[La guerra a través dels mapes](#)", "[La col·lecció UAB i altres](#)" i "[Per saber-ne més](#)". En el primer es descriu la situació de la cartografia oficial a Espanya a l'inici del conflicte i la seva evolució fins al final del mateix. "La guerra a través dels mapes" ressegueix les principals batalles que es van dur a terme enquadrant-hi la cartografia corresponent. La descripció de la col·lecció de la Cartoteca UAB i d'altres col·leccions digitalitzades accessibles a la xarxa formen el contingut del tercer apartat, mentre que "Per saber-ne més" vol ser un punt de partida que permeti ampliar coneixements sobre aquest tema a través de la bibliografia que s'ha editat fins ara.

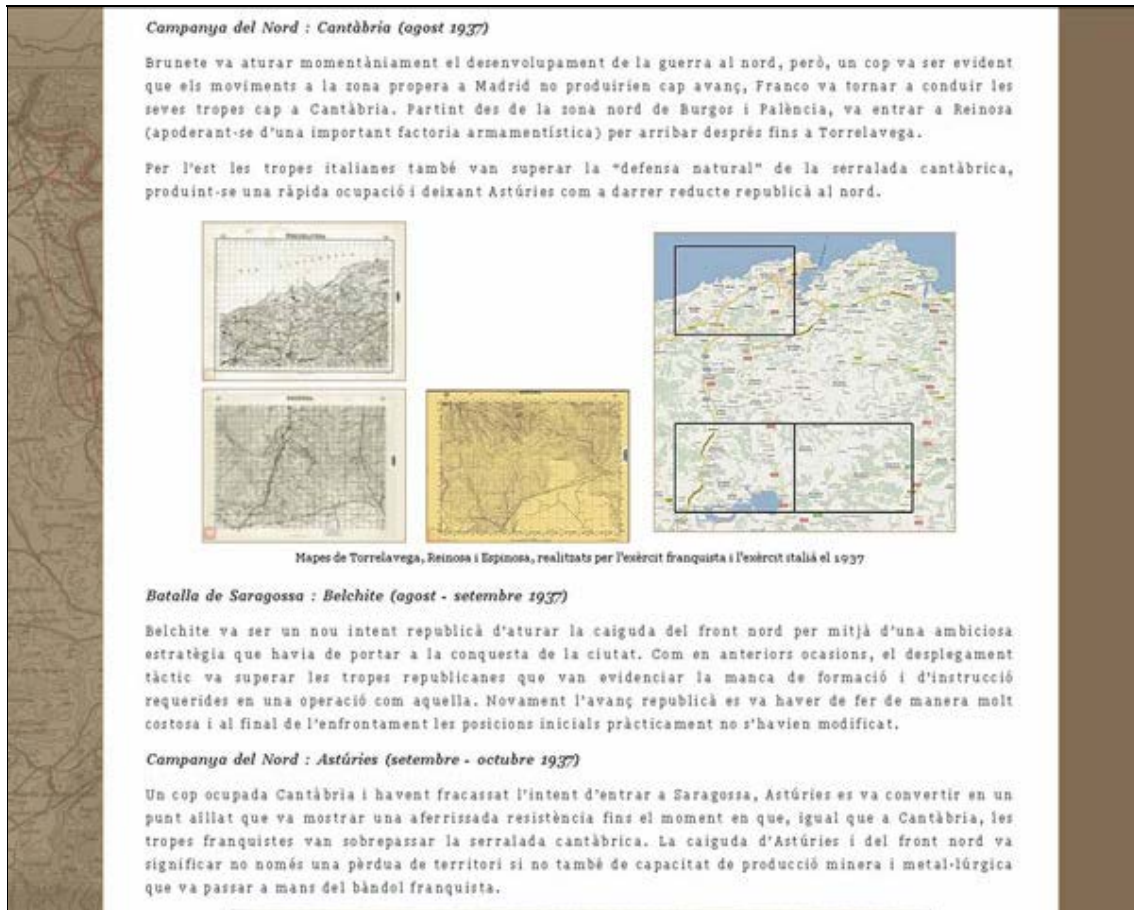

Figura 5. Fragment de l'apartat "La guerra a través dels mapes" de l'exposició virtual

5 Conclusions

Les fonts orals i textuals han estat les habitualment utilitzades a l'hora de testimoniar les vivències dels conflictes, i la Guerra Civil espanyola no en representa una excepció. Que el final de la guerra produís unes conseqüències tant o més dramàtiques que el conflicte mateix, ha propiciat, probablement, que l'estudi de les qüestions socials i humanes hagi tingut una rellevància especial i que els fets pròpiament militars s'hagin vist reduïts, moltes vegades, a una cronologia bèl·lica. L'anàlisi dels mapes d'aquest període obre una perspectiva diferent d'aquests mateixos fets i permet documentar aspectes fins ara poc treballats. L'inventari de les restes de construccions producte de la guerra (refugis, nius de formigó, etc.) realitzat pel Colectivo Guadarrama⁵ a la província de Guadalajara és un exemple on l'ús de la cartografia d'aquell moment ha permès localitzar i "recuperar, más de medio siglo después, la geografía bélica de los hechos" (Castellano, 2008, p. 34).

D'aquesta manera, la geografia dels fets esdevé també geografia de la memòria. Els llocs i els espais que la formen ja estaven dibuixats en els mapes, només cal que sapiguem llegir-los.

Bibliografia

- Bustamante i Giral, Germà; Cobo Barri, Enric; Gabaldà Azofra, Jordi; Portús i Vinyeta, M. Dolors; Vives i Gràcia, Josep (2010). "Polítiques del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya per digitalitzar la cultura". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 24 (juny). <<http://www.ub.edu/bid/24/bustamante1.htm>> [Consulta: 22-02-2012].
- Cardona, Gabriel (2006). *Historia militar de una guerra civil: estrategia y tácticas de la guerra de España*. Barcelona: Flor del Viento Ediciones.
- Castellano Ruíz de la Torre, Ricardo (2008). "La recuperación de vestigios arqueológicos de la Guerra Civil Española. Experiencia y método: el caso de Guadalajara". *Complutum*, vol. 19, núm. 2, p. 33-46.
- Estivill Rius, Assumpció; Gascón García, Jesús; Sulé Duesa, Andreu (2010). "Les col·leccions digitals patrimonials espanyoles: polítiques de la col·lecció i presentació de la col·lecció". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 25 (desembre). <<http://www.ub.edu/bid/25/estivill1.htm>> [Consulta: 14/02/2012].
- Fernández Wyttenbach, A.; Siabato, W.; Moya Honduvilla, I.; Dawood Issa, Z.; Galindo Alonso, A.; Bernabé Poveda, M. A. (2010). "Integración de cartotecas virtuales como herramienta de apoyo en la investigación histórica y social". *Revista catalana de geografia: revista digital de geografia, cartografia i ciències de la Terra*, iv època, volum xv, núm. 40 (juliol). <<http://www.rec.cat/articulos.php?id=181>> [Consulta: 16/02/2012].
- Galera i Monegal, Montserrat (2000). "Guerra i cartografia a Catalunya: segles xvii-xx". En: *La Cartografia catalana: 10è curs*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, p. 119-195.
- Levi, Peter (2010). "Digitising the past: the beginning of a new future at the Royal Tropical Institute of The Netherlands". *Program: electronic library and information systems*. Vol. 44, núm. 1, p. 39-47. <<http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1839193&show=html>>. [Consulta: 21/02/2012].
- Lluch, Enric; Nel·lo, Oriol (1983). *Gènesi de la divisió territorial de Catalunya: edició de documents de l'arxiu de la Ponència*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Els Mapes en la Guerra Civil espanyola (1936-1939)*. (2007). Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya.
- Montaner, Carme; Roset, Rafael (2010). "Impact of the Internet users on the Map Library of Catalonia access collections". *e_Perimetron: quarterly web journal on sciences and technologies affined to history of cartography and maps*. Vol. 5, núm. 2, p. 88-96. <http://www.e-perimetron.org/Vol_5_2/Montaner_Roset.pdf> [Consulta: 20/02/2012].
- Roset, Rafael; Reoyo-Tudó, Sandra; Torre-Marín, Robert (2012). "Gestión de objetos digitales con ContentDm: estudio de caso en el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya y el Institut Cartogràfic de Catalunya". *El Profesional de la información*. Vol. 21, núm. 1 (enero-febrero), p. 91-97. <<http://dx.doi.org/10.3145/epi.2012.ene.12>>. [Consulta: 15/02/2012].
- Scarletto, Edith (2011). "Collection development guidance through reference inquiry analysis: a study of map library patrons and their needs". *Journal of map & geography libraries: advances in geospatial information, collections & archives*. Vol. 7, núm. 2, p. 124-137. <<http://dx.doi.org/10.1080/15420353.2011.566835>>. [Consulta: 16/02/2012].
- Serra, Eugènia; Pérez, Karibel; Lluca, Ciro (2011). "La Biblioteca de Catalunya i l'accés al patrimoni digital". *Métodos de información*. II època, vol. 2, núm. 2, p. 5-20. <<http://dx.doi.org/10.5557/IIMEI2-N2-005020>>. [Consulta: 17/02/2012].
- Stieve, Thomas; Stone, Howard; Pape, Whitney (2010). "The rediscovered map collection of the John Hay Library: an example of creating and promoting a collection of nineteenth and early twentieth-century American maps". *Journal of map & geography libraries: advances in geospatial information, collections & archives*. Vol. 6, núm. 2, p. 82-111. <<http://dx.doi.org/10.1080/15420353.2010.492297>>. [Consulta: 21/02/2012].

Villèle, Marie-Anne de. (2008). "Acerca del trabajo cartográfico de los oficiales franceses en España, 1808–1814". En: *Madrid 1808: guerra y territorio: mapas y planos 1808–1814*. Madrid: Ayuntamiento de Madrid, p. 23–26.

Data de recepció: 27/01/2012. Data d'acceptació: 08/05/2012.

Notes

¹ Tant la missió com la visió emanen del Servei de Biblioteques i queden reflectides als dos darrers plans estratègics elaborats fins ara: [Pla estratègic 2008–2010 \[del\] Servei de Biblioteques](#) i [Pla estratègic 2011–2014 \[del\] Servei de Biblioteques "La Biblioteca, el teu aliat digital"](#).

² Els eixos estratègics poden consultar-se en els dos plans estratègics anteriorment citats.

³ A l'apartat "Política de preservació, emmagatzematge i retirada" del [Pla General de la Col·lecció](#) de la Cartoteca es considera com un dels aspectes a tenir en compte "... la digitalització i emmagatzematge en el dipòsit digital institucional d'aquells documents, l'estat físic dels quals ho requereixi. Aquesta via permetrà, a més d'una millor conservació, una forma de difusió molt més àmplia de la documentació."

⁴ La "World War II Military situation maps" està formada per 416 mapes que mostren posicions de tropes des del Dia-D fins el final de la guerra. La "Civil War maps" recopila documents de tres institucions que mostren l'evolució de les batalles, les campanyes militars, etc.

⁵ El [Colectivo Guadarrama](#) es una associació que col·labora amb entitats, administracions i particulars en la recuperació de les restes de construccions de la Guerra Civil que encara puguin quedar a la superfície o en el subsòl.